

Pierwsza wielka emigracja. Legiony Dąbrowskiego

1. Geneza emigracji

- drugi i trzeci rozbiór były przyczyną pierwszej dużej fali emigracji politycznej patriotów polskich do krajów zachodnich, a przede wszystkim do rewolucyjnej Francji, która miała powody do wdzięczności wobec Polaków (Polska związała siły pruskie i rosyjskie w 1794 r., które miały przystąpić do wojny z Francją),
- polska emigracja polityczna tworzyła ówczesnie dwa ugrupowania: radykalne – **Deputacja Polska (Dionizy Mniewski, Józef Pawlikowski, Franciszek Dmochowski)**, które miało podtrzymywać ruch spiskowy w kraju oraz zmierzano do powstania zbrojnego i reform burżuazyjnych oraz umiarkowane – **Agencję (Franciszek Barss, Józef Wybicki)**, które opierało swój program na Konstytucji 3 Maja i zabiegało o utworzenie Legionów Polskich walczących u boku rewolucyjnej Francji,
- wśród jeńców francuskich znajdowała się znaczna grupa żołnierzy austriackich i pruskich pochodzenia polskiego, którzy wyrażali pragnienie wstąpienia do wojska polskiego.

2. Historia Legionów Dąbrowskiego

- 9 I 1797 r. gen. J.H. Dąbrowski po wcześniejszej zgodzie Dyrektoriatu i gen. Napoleona Bonaparte zawarł umowę z rządem tymczasowym Lombardii (utworzonej jako tzw. republika siostrzana rewolucyjnej Francji w wyniku zwycięskiej kampanii gen. Bonaparte) o utworzeniu Legionów Polskich. Legiony miały posiłkować **Republikę Lombardzką**. Umundurowaniem i oznaczeniami miały nawiązywać do tradycji polskich. W poł. 1797 r. Legiony liczyły ok. 7000 żołnierzy i dzieliły się na dwie legie: pierwszą dowodzoną przez **gen. Michała Wielhorskiego** oraz drugą dowodzoną przez **gen. Franciszka Rymkiewicza**. Józef Wybicki napisał dla żołnierzy pieśń *Jeszcze Polska nie zginęła*,
- legiony zrodziły się pod patronatem „umiarkowanego” skrzydła emigracji; tym samym były krytykowane i zwalczane przez Deputację. Do sporu zasadniczego: czy słuszne jest odwracanie uwagi rodaków od właściwego terenu działań w kraju, dołączyły się osobiste zawiści i intrygi zwrócone przeciw Dąbrowskiemu,
- zawarty przez Francję traktat pokojowy z I koalicją w **Campo Formio** przekreślał chwilowo nadzieje legionistów na wyzwolenie Polski. Legioniści dalej pozostali na służbie Republiki, przemianowanej wtedy na Cisalpińską,
- w 1798 r. legiony brały udział w walkach we Włoszech (w tzw. wojnie neapolitańskiej),
- w latach 1799–1801 Legiony Polskie brały udział w walkach na ziemiach włoskich i niemieckich z Austriakami i Rosjanami, m.in. w bitwie pod Trebbią,

Novi, Bosco; utworzona na froncie niemieckim w 1799 r. **Legia Naddunajska** (pod dowództwem **Karola Kniaziewicza**) odegrała decydującą rolę w bitwie pod Hohenlinden (3 XII 1800 r.). Legia ta służyła bezpośrednio w służbie francuskiej,

- ciosem w ideę legionową był pokój w **Luneville (1801 r.)** pomiędzy Francją, Rosją i Austrią. Układ ten zastrzegał wyraźnie, że żadna ze stron nie udzieli poparcia „wrogom wewnętrznym” swego kontrahenta. Dotyczyło to m.in. emigracji polskiej i legionów. Bonaparte wysłał legiony ponownie do Włoch, na służbę w podległych sobie państewkach: Republice Włoskiej i Królestwie Etrurii. Dymisja części oficerów, m.in. Kniaziewicza,
- pod koniec 1801 r. reorganizacja legionów na wzór francuski: Legia Włoska (II półbrygada), d. Legia Naddunajska (I półbrygada); kres samodzielności,
- w latach 1802–1803 wysłano III półbrygadę dawnych legionów (3,7 tys. ludzi) na **San Domingo** w celu tłumienia powstania Murzynów, rok później wysłano tam także drugą półbrygadę (z 6 tys. Polaków wysłanych za morze powróciło do kraju ok. 300), podejrzaną o współpracę z karbonariuszami,
- trzecia półbrygada wraz z pułkiem jazdy (ok. 4 tys. ludzi) pozostała we Włoszech, gdzie Polacy walczyli od 1805 r. z wojskami trzeciej koalicji pod Wenecją, a później w Kalabrii.

3. Bilans legionów

- w ciągu 5 lat przez legiony przeszło do tysiąca oficerów i ok. 25 tys. podoficerów i szeregowych,
- z legionów wyszła kadra świetnych dowódców wyższego i średniego szczebla, która przejęła dorobek praktyczny i teoretyczny rewolucyjno-bonapartystowski. Na tej kadrze oparła się później armia Księstwa Warszawskiego,
- w legionach skrzyżowały się postępowe idee kościuszkowskie z wpływami rewolucji francuskiej, doprowadzając do głębokiej demokratyzacji armii,
- ujemną stroną epopei legionowej była nadmierna wiara we wszechmoc Francji, a nawet w obowiązek Napoleona dźwignięcia Polski z upadku; losy Polski zostały związane z meandrami polityki francuskiej,
- instrumentalne traktowanie sprawy polskiej przez Francję spowodowało umocnienie wśród Polaków przekonania o konieczności liczenia tylko na własne siły oraz wolny lud. Wyrazem tego była broszura sekretarza naczelnika Kościuszki – **Józefa Pawlikowskiego**: Czy Polacy mogą wybić się na niepodległość, wydana w Paryżu w r. 1800, oraz wydawane przez **Cypriana Godebskiego** pismo „Dekada”.

Doraźnie dla ojczyzny legiony nie osiągnęły niczego.